

Vol. 15/ Issue: 35/ Summer 2021

The Role of Roger Scruton in the Development of Analytic Aesthetics

Mohadeseh Marjani

Master of Art Research, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (Corresponding author)

E-mail: Mohadese.marjani@yahoo.com

Asghar Fahimifar

Associate Professor, Department of Art Research, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

E-mail: Fahimifar@modares.ac.ir

Abstract

The main purpose of this research is to explore the thoughts of British philosopher Roger Scruton in the scope of aesthetics. Scruton was particularly influenced by Kant's project of critique of rational faculties, and Wittgenstein's insights into the realm of language and meaning. For this purpose, the steps he has taken in the development of analytic aesthetics (in two parts of judgment of beauty and beauty areas) have been extracted. This study was conducted using first-order library resources using conceptual analysis method. According to Scruton, aesthetics is the core of philosophy and is more important today than other branches of philosophy, even if it is dependent on other branches because of this central discipline. The most important results of this study are the reconstruction and application of two concepts of Disinterested interest and Means-End dualism, The elementary platitudes in aesthetics (pleasure, rank, attention, reason / judgment, description of object and first-hand judgments of beauty), the relationship between sacred, beauty and desires in human beauty, distinction of understanding and explanation in natural beauty, practical reason in everyday beauty and differentiation of fantasy-imagination and pattern of belonging or fitting in artistic beauty.

Keywords: Roger Scruton, Analytic Aesthetics, Disinterested interest, Means-End, Imagination, Desire, Sacred.

Received date: 2021.3.15

Accepted date: 2021.5.18

DOI: [10.22034/jpiut.2021.45070.2779](https://doi.org/10.22034/jpiut.2021.45070.2779)

Journal ISSN (print): 2251-7960 ISSN (online): 2423-4419

Journal Homepage: www.philosophy.tabrizu.ac.ir

Introduction

One of the two philosophical methods that emerged after Kant is the analytical approach to beauty. One of the most important recent British philosophers belonging to the analytical tradition is Roger Scruton. This study aimed to investigate his role in describing and expanding the analytical approach to art and beauty. The method is conceptual analysis.

Basic Concepts of Scruton:

1. **Disinterested interest:** This concept is closely linked to the new aesthetics. Shaftesbury explains the judgment about beauty through the approach of lacking the interest of the adjudicator. When someone is interested in beauty, it means that they have to put all the other interests on one side so that they can focus only on the object itself (belonging to the beautiful).

Kant (, in *The Critique of Judgment*,) took up the point, building from the idea of disinterest a highly charged aesthetic theory. According to Kant we take an interested 'approach to things or people whenever we use them as means to satisfy one of our interests (Scruton, 2009b: 26).

2. **Ends and Means Dualism:** In an essay titled "*Aesthetic Gaze*", Scruton (2009a: 137) adds: "Rational activity involves both ends and means." And in the same article elsewhere: "In the world of religion all things appear in two guises: as instruments for our uses, and as creations, earthly manifestations of some higher design." (2009a: 138). Also, in that article, he describes aesthetic experiences: "When I work, my activity is generally a means to an end -making money, for example. When I play, however, my activity is an end in itself. Play is not a means to enjoyment; it is the very thing enjoyed." (2009a: 138)

First Step: Development in judgment of Beauty:

Scruton came to a fundamental and strategic conclusion in his research: the philosophical tradition of experimentation, as well as idealists such as Hegel, Croce, Collingwood and Bradley, are all based on an unacceptable "philosophy of mind" (Scruton, 2020). Instead of systematic opinions he turns to famous platitudes, those who are the fundamental benchmarks for measuring any philosophical theory. That is, by returning to the ideal of clarity and differentiation of concepts, and increasing the accuracy of speaking about each one and avoiding seemingly profound propositions, it emphasizes the famous realms and puts the theory itself in the spotlight. It can be said that each promise focuses on one thing, which are as follows: pleasure, rank, Intentionality, reason/judgment, description of object and ruling of the first category (Scruton, 2009b: 5-6). This distinction and clarity paves the way for clear next steps.

Second Step: Development in beauty areas:

1. Human Beauty: Scruton shows empathy to Kant's view that the judgment on beauty arose from a "disinterested interest" to his object and expressed it. In the field of human beauty, he explains the role of beauty in mental situations that are deeply mixed with interest: the interest that humans can have toward each other. Of course, his approach to this issue is philosophical and with a prior argument. It then connects to the question of individual will, and its relation to the ultimate duality and means, and ultimately the question of Hegel's beautiful souls and the sacred cause (Scruton, 2009b: 34-38).

2. Natural beauty: Scruton begins in this context with the fact that the aesthetic verdict lacks interest like the pleasure it evokes. And it seems to implicitly tell us that beauty and interest are independent values, so that admiration for something because of its beauty is quite distinct from admiring it as a tool. One of the most important points of this discussion is that our aesthetic interest in nature is an interest in manifestations and not necessarily to the science that explains these manifestations, and from here it reaches an important duality in the distinction of natural sciences and humanities: "the experience of natural beauty belongs to our 'intentional' rather than our scientific understanding. It is focused on nature as it is represented in our experience, rather than on nature as it is" (Scruton, 2009b: 70-71).

3. Everyday beauty: In this field of beauty, Scruton examines a special form of practical reason. That's where the choices happen between different or close options. Finally, he shows the relationship between this analysis and the relationship between this analysis and the famous and correspondence with them. Here he refers to the dual Means-End. When you want to put a derriere in the frame, you throw it away many times and jump: does it look appropriate Moreover, it has pointed to a cultural issue, agreeing and comparing alternatives (Scruton, 2009b: 84-87).

4. Artistic Beauty: Fantasy and imagination reveals the mechanism of encountering taste as well as the absurdity of the recent agreement – in the humanities and culture. "Both fantasy and imagination concern unrealities; but while the unrealities of fantasy penetrate and pollute our world, those of the imagination exist in a world of their own, in which we wander freely and in a condition of sympathetic detachment" (Scruton, 2009b: 105). In the discussion of style, Scruton uses a human characteristic to understand it. In a discussion of meaning and metaphor, Scruton offers a new and different pattern of Croce and Collingwood. "The Crocean model is of an inarticulate inner state (an intuition) becoming articulate and conscious through its artistic expression. The rival model is of an artist fitting things together so as to create links which resonate in the audience's feelings. The question what is being expressed ceases to be relevant. What matters is whether this belongs (emotionally speaking) with that" (Scruton, 2009b: 125-126)

References

- Scruton, Roger (2009a) *The Aesthetic Gaze*. In *The Roger Scruton Reader*, London: Continuum International Publishing Group.
- Scruton, Roger (2009b) *Beauty*, London: Oxford University Press.
- Scruton, Roger; Munro, Thomas (2020) *Aesthetics*, Encyclopedia Britannica, 6 Nov. 2020, <https://www.britannica.com/topic/aesthetics>. Accessed 26 February 2021.

مجله علمی پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز

سال ۱۵ / شماره ۳۵ / تابستان ۱۴۰۰

نقش راجر اسکروتن در بسط زیبایی‌شناسی تحلیلی

محدثه مرجانی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، گروه پژوهش هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Mohadese.marjani@yahoo.com

اصغر فهیمی‌فر

دانشیار گروه پژوهش هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

Fahimifar@modares.ac.ir

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، واکاوی اندیشه‌های راجر اسکروتن (۱۹۴۴-۲۰۲۰)، فیلسوف بریتانیایی، در قلمرو زیبایی‌شناسی تحلیلی است. اسکروتن به طور خاص از پروژه نقادی قوای عقلانی کانت، و بصیرت‌های ویتگنشتاین در قلمرو زبان و معانی تأثیر پذیرفته است. بدین منظور ضمن گزارشی مختصری از منظومه فکری وی، گام‌هایی که وی در بسط زیبایی‌شناسی تحلیلی (در دو بخش داورى زیبایی‌شناختی و دسته‌بندی زیبایی) برداشته، استخراج شده است. این پژوهش با استناد به منابع کتابخانه‌ای مرتبه اول، و با استفاده از روش تحلیل مفهومی صورت پذیرفته است. از منظر اسکروتن، زیبایی‌شناسی هسته فلسفه است و اهمیت آن امروزه از سایر شاخه‌های فلسفه بیشتر است، حتی اگر به خاطر این رشته مرکزی به سایر شاخه‌ها وابسته باشد. مهمترین نتایج این پژوهش عبارتند از بازسازی و به‌کارگیری دو مفهوم علقه فاقد علقه و دوگانه غایت-ابزار، تنقیح اقوال مشهور برای سنجش زیبایی (لذت، مرتبه، التفات، دلیل/داوری، توصیف ابژه و حکم دسته اول) و نظریه‌های زیبایی‌شناسی، رابطه امر مقدس، زیبایی و امیال در زیبایی‌شناسی، به‌کارگیری تمایز فهم و تبیین در زیبایی طبیعی، عقل عملی در زیبایی روزمره و تمایز فانتزی-خیال و الگوی تعلق/همخوانی در زیبایی هنری.

کلیدواژه‌ها: اسکروتن، زیبایی‌شناسی تحلیلی، علقه فاقد علقه، غایت-ابزار، تخیل، میل، امر مقدس.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۲۸

برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد محدثه مرجانی با عنوان «مطالعه انتقادی بر آراء زیبایی‌شناسی تحلیلی راجر اسکروتن با تأکید بر زیبایی‌شناسی عکس»، استاد راهنما: دکتر اصغر فهیمی‌فر، گروه پژوهش هنر، دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

یکی از دو نحله فکری که پس از کانت، در زیبایی‌شناسی غرب به ظهور رسیده است، رویکرد تحلیلی به هنر است. در سنت تحلیلی که پیشگامان آن فرگه، مور، راسل و ویتگنشتاین هستند، شفاف‌سازی مفاهیم و طبقه‌بندی آنان و همچنین پرهیز از نظروزی‌های مبهم محور مرکزی قلمداد می‌شود؛ به طوری که این رویکرد عمدتاً عینی‌گرا و گریزان از شاعرانگی و ابهام می‌باشد (ودبرگ، ۲۰۱۳: ۵۵-۵۸).

جریان فکری دیگر، فلسفه قاره‌ای، طیف وسیعی از شاخه‌های فلسفه‌ورزی، از پدیدارشناسی و هرمنوتیک تا پراگماتیسم را در بر می‌گیرد. لازم به ذکر است فلسفه تحلیلی عمدتاً آنگلوامریکن، و فلسفه قاره‌ای بیشتر در حوزه جغرافیای فرانسه، آلمان و اسپانیا بوده است. در دهه‌های اخیر فلسفه تحلیلی نوعی نزدیکی و داد و ستد با نحله رقیب، یعنی قاره‌ای، آغاز کرده است. فلسفه تحلیلی در ابتدا در حوزه معرفت‌شناسی و شاخه‌های نزدیک به آن همانند فلسفه ذهن و فلسفه ریاضی تمرکز داشت. اما به تدریج با اصلاحاتی که در این سنت شکل گرفت، به ویژه رویکرد انتقادی ویتگنشتاین متأخر، به طور جدی به حوزه ارزش‌شناسی (دینی، اخلاقی و زیبایی‌شناسی) ورود پیدا کرد. یکی از مهم‌ترین فیلسوفان اخیر بریتانیایی و متعلق به سنت تحلیلی، راجر اسکروتن است. وی در حوزه‌های تاریخ فلسفه، اخلاق، جنسیت، زیبایی و سیاست آثار شاخص و در خور توجه دارد. اسکروتن در حوزه زیبایی‌شناسی و هنر آثار مهمی دارد که عبارتند از: هنر و تخیل (۱۹۷۴)، فهم زیبایی‌شناسانه (۱۹۷۷ و ۱۹۸۳)، زیبایی‌شناسی معماری (۱۹۷۹)، زیبایی‌شناسی موسیقی (۱۹۹۷) و زیبایی (۲۰۱۰). در اثر اخیر چکیده و مهمترین نقطه نظرات زیبایی‌شناسی تحلیلی وی عرضه شده است. علاوه بر این، یکی از مقالات پر ارجاع وی با عنوان عکاسی و بازنمایی (۱۹۸۱) پیرامون حوزه هنر کاربردی عکاسی می‌باشد. اهمیت مقاله اخیر، استفاده اسکروتن از مفهوم بازنمایی در تحلیل عکاسی و عکس است. این پژوهش بر آن است که نقش وی را در شرح و بسط رویکرد تحلیلی به زیبایی‌شناسی مورد بررسی قرار دهد. در این پژوهش، منابع کتابخانه‌ای مرتبه اول (آثار قلمی اسکروتن) مورد استفاده قرار گرفته است و روش آن، تحلیل مفهومی بوده است. منظور از تحلیل مفهومی، بررسی ارتباط مفاهیم به صورت اندراجی (در ذیل یک مفهوم) و یا اشرافی (مفاهیمی در امتداد مفاهیم دیگر) در بافت اصلی متون، است.

منظومه فکری اسکروتن

همانطور که گفته شد اسکروتن به ساحت‌های مختلفی ورود و اظهارنظر کرده، و در هر یک از این ساحت‌ها، یک یا دو ایده اصلی مطرح کرده و بسط داده است. مجموعه این ساحت‌ها و ایده‌های مطرح شده در آن‌ها، منظومه فکری اسکروتن را تشکیل می‌دهد. در ادامه این منظومه فکری معرفی می‌شود.

الف) فلسفه: اولین حوزه‌ای که اسکروتن به طور جدی در آن قلم زده، فلسفه است. اسکروتن به طور خاص از کانت و ویتگنشتاین تاثیر پذیرفته است. شاید در یک نگاه کلی بتوان گفت که کانت حدود قوای عقلانی انسان را مورد نقادی قرار داد، و ویتگنشتاین عمدتاً- حدود زبان و معناداری آن را. اسکروتن از کانت مفاهیم علقه فاقد علقه و توافق مبتنی بر آن، و همچنین دوگانه غایت-ابزار را به عنوان ایده‌های اساسی وام گرفته است. در ذیل بخش مفاهیم اساسی زیبایی‌شناسی اسکروتن این دو مفهوم را تشریح خواهیم کرد؛ لذا توضیح دو عنوان مذکور را به

بخش بعد موکول می‌کنیم. از سوی دیگر منظر ویتگنشتاینی وی در سرتاسر «تاریخ مختصر فلسفه غرب» (From Descartes to Wittgenstein, 1981) (1995) و همچنین شیوه استدلال‌ورزی او و از همه مهم‌تر فلسفه ذهن و زبان او سایه افکنده است. ویتگنشتاین، بنا بر آثار او، سه دوره فلسفی را گذرانده است. مهمترین آثار دوره‌های او بدین ترتیب است:

- دوره اول: رساله منطقی-فلسفی (Tractatus Logico-Philosophicus)
- دوره دوم: کتاب آبی و کتاب قهوه‌ای؛ کتاب پژوهش‌های فلسفی (The Blue and Brown Books, Philosophical Investigation)
- دوره سوم: کتاب در باب یقین (On Certainty)

در رساله، وی تنها در یک جمله، به زیبایی‌شناسی به طور مستقیم در بند ۴۲۱، ۶ اشاره می‌کند: «روشن است که اخلاق را نمی‌توان به قالب کلمات درآورد. اخلاق استعلایی است. (اخلاق و زیبایی‌شناسی یکی‌اند.)» (ویتگنشتاین، ۲۰۱۴: ۱۲۵)

در درس‌گفتارهای زیبایی‌شناسی که در دوره دوم ایراد شده است، به موارد زیر می‌پردازد:

«زیبایی‌شناسی موضوع عظیمی است و تا جایی که من می‌توانم ببینم کاملاً بد فهمیده شده است. خطاهای - همگی با منشأ زبانی - در فهم زیبایی‌شناسی عبارتند از: (۱) تمرکز صرف بر اصطلاحات ناچیزی چون زیبا و زشت؛ (۲) غفلت از کاربرد تعابیر زیبایی‌شناسی موافق با فرم زبان‌شان؛ (۳) نیاز به تعریف تحلیل اصطلاحات زیبایی‌شناسی نظیر زیبا، هنر و اثر هنری؛ (۴) این ایده که زیبایی‌شناسی شاخه‌ای از روان‌شناسی (و دارای تبیینات علی) است.» (گلاک، ۲۰۱۱: ۵۳-۵۵)

عموماً، دوره دوم و دوره سوم را یکی تلقی می‌کنند؛ با این حال، برخی شارحان ویتگنشتاین - همانند دنیل مویال شاروک (Daniel Moyal-Sharrock) - از ادعای وجود سه دوره دفاع کرده‌اند (دباغ، ۲۰۱۰: ۱۴).

ب) انسان‌شناسی: «درباره ماهیت انسان» (On Human Nature) یکی از آثار اسکروتن است که در آن به خاستگاه تکاملی انسان با مرکزیت مفاهیم چون علقه‌ها و عواطف، زیبایی و جنسیت می‌پردازد. اسکروتن در این اثر، منظری فلسفی را برگزیده، و تسلیم مطلق نظریه فرگشت (تکامل) نشده است. در اثنای بحث، به فلسفه کانت و اخلاق در روابط بین فردی و همچنین مذهب و جایگاه آن گریز می‌زند.

ج) فلسفه و فرهنگ مدرن: یکی از واژه‌های کلیدی اسکروتن مردم فرهیخته است. منظور از مردم فرهیخته نوعی تربیت است که سه گانه شناخت، اخلاق و زیبایی را به خوبی در خود گنجانده است. البته همانطور که خواهد آمد، زیبایی در این تربیت، نقش کلیدی دارد. اسکروتن در اثری به نام «فلسفه مدرن» (Modern Philosophy) اجزای عقلانی چنین تربیتی را با سرفصل‌های موضوعی و به صورت چکیده و برگزیده ارایه می‌کند. به عنوان مثال ذیل فصل بیست و چهارم، عنوان تخیل را با زیر عنوانی چون تخیل و تصاویر ذهنی،

تخیل اخلاق، جهان‌های خیالی، فانتزی و تخیل، ادراک خیالی، بازنمایی، تخیل و هنجارمندی بررسی می‌کند. اگر چه این اثر به خودی خود فلسفی است، اما گویی اسکروتن می‌خواهد عناصر نسبتاً با ثبات فرهنگ مدرن را که همان عناصر فلسفی است برای آموزش افراد فرهیخته تدوین کند. در غیر این صورت این اثر در همان ساحت فلسفه و تاریخ آن قرار می‌گیرد. اسکروتن در مقاله‌ای با عنوان «مدرنیسم مبارزه علیه کلیشه‌ها بود، اما خود کلیشه شد» به نقد فرهنگ مدرن و بیان معیارهای فرهنگ «والا» نیز می‌پردازد. به نظر می‌رسد اسکروتن در مقام نقادی فرهنگ مدرن، به بررسی عناصر اساسی آن که در فلسفه مدرن آمده، پرداخته است.

«فرهنگ والا ضمیر خودآگاه جامعه است. این فرهنگ حاوی آن آثار هنری، ادبی، پژوهشی و فلسفی است که چارچوب مرجع مشترک تحصیل کردگان را می‌سازد. فرهنگ والا دستاوردی آسیب پذیر است که برای تداوم یافتن باید مبتنی بر فهمی از سنت و تایید گسترده هنجارهای اجتماعی پیرامونی‌اش باشد. وقتی آن چیزها از میان بروند، که این اتفاق لاجرم می‌افتد، فرهنگ تقلب جای فرهنگ والا را می‌گیرد... حیات ذهن روش‌ها و پاداش‌های ذاتی خود را دارد. این حیات دلواپس امر حقیقی، زیبا و نیک است، که دامنه استدلال و اهداف پژوهش‌های جدی از طریق آن‌ها تعریف می‌شود.» (اسکروتن، ۲۰۱۲)

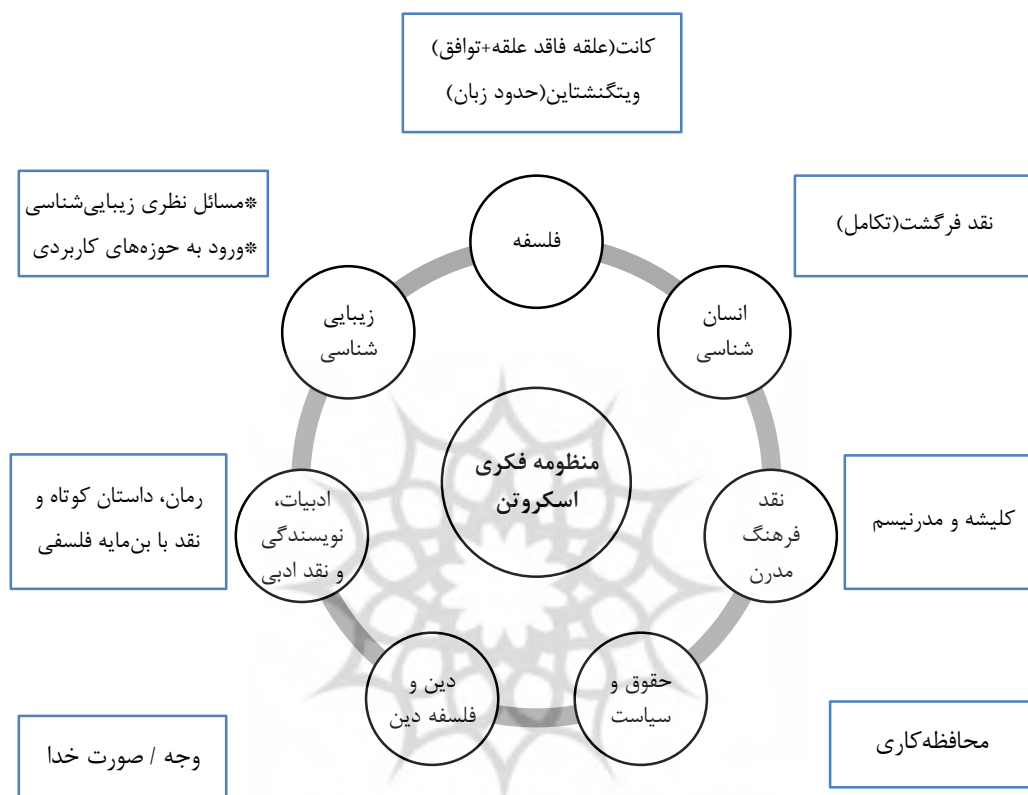
د) حقوق و سیاست: اسکروتن در این حوزه از ایده محافظه‌کاری (Conservatism) دفاع می‌کند. همچنین اسکروتن با نگاهی دقیق و بی‌پروا چپ‌گرایی را در همه اشکال و ادوار مورد انتقاد قرار می‌دهد. برخی کتاب‌های او در این عرصه عبارتند از *معنای محافظه‌کاری* (1980 and *The Meaning of Conservatism*) (2002)، چگونه یک محافظه‌کار باشیم (How to Be a Conservative) و *متفکران چپ نو* (Thinkers of the New Left) (1985) است.

ه) دین و فلسفه دین: آثار *وجه خدا* (The Face of God (2012))، *روح جهان* (The Soul of the World (2014)) و *کلیسای ما* (Our Church (2012))، مربوط به این دسته‌اند. اسکروتن نقش زیبایی و زیبایی‌شناسی فلسفی را در آثار یادشده، همواره برجسته می‌کند.

و) ادبیات، نویسندگی و نقد ادبی: همانطور که در شرح حال آمد، اسکروتن تمایلات ادبی پررنگی دارد و در این زمینه چهار رمان موفق انتشار داده، که *گفتگوهای خانتیپیک* (1993, *Xanthippic Dialogues*) (1999) با استقبال فراوان منتقدان و خوانندگان روبرو شده است. اسکروتن در مباحث زیبایی‌شناسی مثال‌های زیادی از ادبیات از نویسندگی همچون جین آستین (Jane Austen)، تی. اس. الیوت (Thomas Stearns Eliot)، شکسپیر (William Shakespeare) و اسکار وایلد (Oscar Wilde) ذکر می‌کند.

ز) زیبایی‌شناسی: مهمترین نظریات اسکروتن در کتاب‌های *هنر و تخیل* (Art and Imagination)، *فهم زیبایی‌شناسی* (The Aesthetic Understanding) و *زیبایی* است که مقاله زیبایی‌شناسی مندرج در بریتانیکا را نیز باید به آن افزود. مطالب و نظریات مطرح شده در این کتاب‌ها و مقاله عمدتاً مباحث نظری هستند و به مفاهیم زیبایی‌شناسی و آرا زیبایی‌شناسی می‌پردازد و مثال‌ها همگی در خدمت تحلیل‌ها و نظریات می‌باشند.

همچنین کتاب‌های فهم موسیقی (The Aesthetic Understanding (1983, 1998)، زیبایی‌شناسی موسیقی (The Aesthetics of Music (1997)، زیبایی‌شناسی معماری (The Aesthetics of Architecture (1979) و مقاله عکاسی و بازنمایی (1981) (photography and representation) ترکیبی از مباحث نظری با مسائل حوزه‌های کاربردی می‌باشد.

نمودار ۱: منظومه فکری راجر اسکروتن

در اینجا چند نکته کلیدی ذکر و مباحث تکمیلی آن در بخش‌های بعدی به تفصیل تبیین می‌شود. نخست آنکه از منظر اسکروتن زیبایی‌شناسی در عصر حاضر قلب تفکر فلسفی است: «من معتقدم زیبایی‌شناسی هسته فلسفه است و اهمیت آن امروزه از سایر شاخه‌های فلسفه بیشتر است، حتی اگر به خاطر این رشته مرکزی به سایر شاخه‌ها وابسته باشد» (اسکروتن، ۲۰۱۶). دیگر آنکه تفکر اسکروتن به مثلث شناخت، اخلاق و هنر (Cognition, Ethics and Art)، و یا همان حقیقت، خیر و زیبایی (Truth, Good and Beauty) توجه تام دارد. اسکروتن تفکر کانت (Immanuel Kant) را که به این سه ضلع مربوطاند (و البته سابقه آن به یونان باستان، افلاطون، نئو افلاطونیان و تفکر دینی آکویناس (Thomas Aquinas.ST) بر می‌گردد) به عنوان یک مسئله اساسی در نظر دارد و به تفاوت سه حوزه مدام توجه می‌کند.

و نکته آخر اینکه اسکروتن در همه آثار خود به زیبایی گریز می‌زند و دلیل آن نیز نکات پیشین است؛ یعنی اهمیت زیبایی‌شناسی در همه مباحث، ضرورت بحث از زیبایی را در همه شاخه‌ها نمایان می‌سازد و مثلث یاد شده چگونگی آن را همچون خطوط راهنمایی نشان می‌دهد. در ذیل، نموداری کلی از منظومه فکری اسکروتن نمایش داده شده است.

مفاهیم اساسی اسکروتن

عقله فاقد علقه (Disinterested interest):

این مفهوم با زیبایی‌شناسی جدید پیوند تنگاتنگی دارد. زیبایی‌شناسی جدید بی تردید با کتاب مشخصه‌ها متعلق به شافستبری (The third Earl of Shaftesbury) گام بلندی را رو به جلو بر می‌دارد. شافستبری در این کتاب داوری در باب زیبایی را از طریق رویکرد فاقد علقه بودن فرد داوری کننده تبیین می‌کند. وقتی کسی به زیبایی علاقه دارد به معنای آن است که باید تمام علقه‌های دیگر را به یک سو نهد تا بتواند صرفاً بر خود ابژه (متعلق زیبا) متمرکز شود.

«کانت این نکته را در می‌یابد و با مبنا قراردادن علقه فاقد علقه به طرح یک نظریه زیباشناختی بحث‌انگیز می‌پردازد. مطابق نظر کانت، هنگامی که ما از افراد یا اشیا به عنوان ابزاری در جهت برآورده ساختن یکی از علقه‌هایمان بهره می‌گیریم، در خصوص آن رویکردی توأم با علقه اتخاذ کرده‌ایم» (اسکروتن، ۲۰۰۹b: ۳۸).

از نظر اسکروتن نحوه بیان کانت در کتاب نقد قوه حکم مناقشه‌انگیز است؛ زیرا کانت به شیوه ای هوشمندانه به تایید نظامی هدایت می‌کند که ابعاد دیگر اندیشه‌مان را (دین، حقوق و ...) تحت تاثیر گسترده قرار می‌دهد. با این حال زمانی که کانت مثال مادر و فرزند و علقه میان آن دو را مثال می‌زند، به سادگی می‌توانیم آنچه را در ذهن دارد دریابیم. مادری را تصور کنید که بچه‌اش را در آغوش می‌گیرد. به او با عشق و لذت می‌نگرد، ما هرگز نخواهیم گفت که این مادر علقه‌ای دارد که این کودک آن را برآورده می‌سازد و هیچ علقه‌ای از انواع علقه‌های مادری وجود ندارد که کودک بتواند آن را برآورده سازد به این معنا که کودک به خاطر خودش متعلق علقه است (همان).

از نظر اسکروتن یک نشانه فاقد علقه به یک شیء آن است که ابژه این رهیافت نباید به عنوان یک نمونه در میان چند بدیل ممکن لحاظ شود. «آشکارا هیچ کودک دیگری نمی‌تواند برای مادری که کودک خودش را با علاقه در آغوش کشیده است نقش بدیل را ایفا کند.» (همان)

دوگانه غایت و ابزار (Ends and Means):

اسکروتن (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان نگاه خیره زیبایی‌شناختی (The Aesthetic Gaze) می‌گوید: «فعالیت عقلانی شامل هر دو بخش غایات و وسیله‌هاست» (اسکروتن، ۲۰۰۹a: ۱۳۷) و در همان مقاله در جای دیگر اضافه می‌کند: «در جهان دین همه چیزها با دو ظاهر نمایان می‌شود: به عنوان ابزارهایی برای استفاده‌های ما و به عنوان

مخلوقات تجلیات زمینی از طراحی‌های برتر» (همان: ۱۳۸). همچنین در آن مقاله پیرامون تجربیات زیبایی شناختی می‌گوید: «هنگامی که کار می‌کنم فعالیت من وسیله‌ای برای غایت کسب درآمد است. با این حال، هنگامی که بازی می‌کنم، فعالیت من غایت فی نفسه است. بازی وسیله‌ای برای لذت نیست» (همان: ۱۴۱)

نمونه‌های فوق اهمیت مسئله دیرین را نزد اسکروتن نشان می‌دهد. وی به بررسی چگونگی رابطه این دو می‌پردازد و آن را در پیوند با مفهوم پیشین یعنی علقه فاقد علقه بودن تبیین می‌کند. در این پژوهش، به پیوند یادشده، پرداخته خواهد شد.

گام‌های راجر اسکروتن در ترویج و بسط زیبایی‌شناسی تحلیلی

پرسش اصلی این پژوهش اینگونه صورت‌بندی شده است: راجر اسکروتن در ترویج و بسط زیبایی‌شناسی تحلیلی (در سه بخش موضوع، روش و نتیجه) چه گام‌هایی برداشته است؟

برای شروع بحث، به یک نکته مهم در مورد اسکروتن اشاره می‌شود و آن مربوط به فلسفه ذهن وی می‌باشد. وی در پژوهش‌های خود در حوزه یادشده، به یک نتیجه اساسی و راهبردی در پژوهش‌های خود رسید: سنت فلسفی تجربه‌گرا و همچنین ایده آلیست‌هایی چون هگل، کروچه، کالینگوود و برادلی همگی بر یک «فلسفه ذهن» غیرقابل قبول مبتنی هستند.

این نکته هم از لحاظ موضوعی و هم از لحاظ تاریخ فلسفه اهمیت زیادی دارد؛ وی مساله زیبایی‌شناسی را در جایی دورتر از قلمرو متعارف و البته بحرانی آن یافت. او در مقاله‌اش در مدخل زیبایی‌شناسی در دایره‌المعارف بریتانیکا به این نکته دریافتی خود اشاره می‌کند. او در بحث پیرامون نظریات مربوط به تجربه زیبایی‌شناسی، در ابتدا به این مقدمه شروع می‌کند که ملاحظات فیلسوفان پیرامون اثره زیبایی‌شناسی و تجربه زیبایی‌شناسی بدون مطالبه سؤالات مهم فلسفی درباره طبیعت آنهاست، و اینکه آیا می‌توان قوه، حالتی از سنجش و داوری، و یا نوعی از تجربه را برگزید که به‌طور مجزا زیبایی‌شناختی باشد؟ و اینکه آیا می‌توان بدان مفهومی را نسبت داد که این اقدام فلسفی را فی حد ذاته مهم و مناسب با بعضی پرسش‌های برخاسته از زیبایی، نقد و هنر جلوه‌گر سازد؟ (اسکروتن، ۲۰۲۰) سپس از بحث پیرامون سرخ‌های فلسفی کانت و نحوه مواجهه فیلسوفان بعدی، همچون شیلر، و همچنین مساله سنتز حسی و فکری، مشترک میان فیلسوفان مابعدایده‌الیسم کانت، همچون هگل، به تناقض آنها در تبیین مساله فرم و محتوا می‌رسد. در عنوان بعدی «نقش تخیل» به این نکته می‌رسد که این نقیضه‌ها نسبت به فرضیاتی که تاکنون ارائه شده، مستلزم نظریه گسترده‌تر ذهنی پیرامون روابط و وابستگی‌های ممکن موجود بین حس و فکر است. «از این رو شاید این نقیضه‌ها زاییده وصف ناقص ما از ذهن انسان باشد و هیچ ربطی به موضوع علقه زیبایی‌شناسی نداشته باشد.» (همان)

این نکته در اثر ابتدایی اسکروتن، یعنی هنر و تخیل، مورد بحث قرار گرفته است که زیبایی‌شناسی باید از یک نظریه پیرامون حالت‌های زیبایی‌شناسی ذهن آغاز شود و نه از نظریه هنر (همان، ۲۰۱۲: ۳۰)؛ و در آن این موضوع محوری مطرح است که به نظر می‌رسد که در تمام ادراک‌ها، خیال‌ها و تداعی‌ها فرایند واحدی از تخیل موجود است که در این فرایندهای ذهنی، فکر و تجربه از یکدیگر قابل تفکیک از یکدیگر نیستند (همان، ۲۰۲۰).

اینکه اسکروتن، برای رفع نقیضه‌ها - در نظریات تجربه‌گرایی و هگل‌گرایان - به سراغ فلسفه ذهن می‌رود، سه نکته مهم را به دنبال دارد؛ نخست آنکه از نگرش دو قطبی حس و فکر، و ماده و ذهن، با دقتی فلسفی، به نگرش سه قطبی حس و خیال و فکر، می‌گردد. دیگر آنکه، نوعی همگرایی میان دو نحله فلسفی - تحلیلی و قاره‌ای - فراهم می‌کند. در نهایت، داوری زیبایی‌شناسی را که در امر فرهنگ، و فراز و فرود آن، ذی‌مدخل است، با نظریات زیبایی مرتبط می‌سازد. به عبارت دیگر، نشان می‌دهد که چطور یک نظریه زیبایی‌شناسی و داوری مندرج در آن، در تلقی ما (=فرهنگ) از مصادیق هنر اثرگذار است؛ چنانکه از دیدگاه وی، در پی کاستی‌های جنبش رمانتیک و نظریه زیبایی‌شناسی هگل، هنر جایگاه برتر خود را تمینات برتر ما از دست داده است، به طوری که به آثاری چون چشمه از مارسل دوشان منتهی شده است (همان، ۲۰۰۹a: ۱۰۹).

با اشاره فشرده به جایگاه فلسفه ذهن، موضوع تخیل و سه قطبی حس-خیال-فکر نزد اسکروتن، به بحث پیرامون پرسش می‌پردازیم. اسکروتن، با عنایت به مقدمه پیشین، گام‌های مهمی در زیبایی‌شناسی تحلیلی برداشته است؛ بخش مهمی که از آن به ترویج و بسط یاد می‌کنیم شامل مباحث داوری زیبایی‌شناختی و دسته‌بندی زیبایی است. بنابراین در ادامه مباحث هر یک را طرح خواهیم کرد.

گام اول. بسط در داوری در باب زیبایی

در اندیشه الهیات مسیحی، دیدگاهی وجود دارد که مرتبط با سنت افلاطون است و در آن زیبایی در کنار حقیقت و خیر، ارزش‌های سه‌گانه غایی هستند که تمایلات عقلانی ما را توجیه می‌کنند. وقتی می‌پرسیم چرا باید «الف» را باور کنیم یا «ب» را بخواهیم و یا «ج» را نظاره کنیم، پاسخ داده می‌شود که چون - به ترتیب - حقیقت، خیر و زیبا هستند. اما جایگاه زیبایی مانند دیگر ارزش‌ها نیست. وجود اسطوره‌ها و تعارض با زندگی فضیلت‌مندانه در آثار هنری، زیبایی را در جایگاه قابل مناقشه قرار می‌دهد. دست کم می‌توان گفت که این راه خاص برای فهم زیبایی، در اختیار اندیشمندان مدرن قرار ندارد (همان: ۱۷).

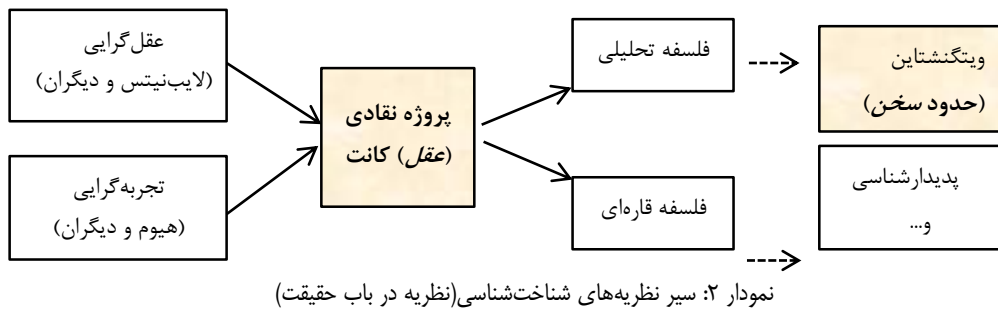
هر نظام فلسفی‌ای که بخواهد برای زیبایی و حقیقت مرتبه متافیزیکی واحدی قائل بشود، به گونه‌ای که زیبایی را در مرکز وجود بماند و وجود قرار بدهد با چنین پرسش‌هایی مواجه می‌شود: زشتی چیست و ما چرا از آن گریزانیم؟ زیبایی‌های مخاطره‌انگیز چگونه می‌توانند وجود داشته باشند؟

«واکنش طبیعی این است که بگوییم زیبایی موضوع نمود است و نه وجود، و نیز اینکه

ما در بررسی زیبایی به تحقیق در خصوص احساسات افراد می‌پردازیم و نه ساختار ژرف

عالم» (همان: ۱۸).

اسکروتن نکته‌ای در تاریخ اندیشه را یادآور می‌شود. این نکته از سویی به کانت و پروژه نقادی او مربوط می‌شود، و از سوی دیگر به فلسفه تحلیلی و ویتگنشتاین؛ اینکه ما باید از نظریه فلسفی در باب حقیقت و قلمرو معرفت‌شناسی درس بگیریم. (همان) نمودار زیر به این رابطه‌ها اشاره دارد:

منظور اسکروتن، از درس گرفتن چیست؟ منظور او به دو نوع شیوه فکری پیش از کانت است، که وی آنها را تعدیل و نقادی کرد؛ فلسفه‌ای که با تبیین شناخت پیشینی و پسینی، شیوه فکری جدیدی را بنیان گذاشت: «نه تجربه به تنهایی قادر به فراهم آوردن معرفت است و نه عقل. اولی محتوای بدون صورت را فراهم می‌آورد و دومی صورت بدون محتوا را. تنها در تألیف تجربه و عقل است که حصول معرفت امکان‌پذیر می‌شود؛ بنابراین هیچ معرفتی نیست که نه نشان توأمان عقل و تجربه راه به همراه نداشته باشد (همان، ۲۰۱۰: ۴۴).

اما دیری نپایید که به سبب نادیده گرفتن برخی نکات بنیادی فلسفه کانت و همچنین کاستی‌هایی که در تفکر وی بود، دو شیوه جدید متولد شد که تا مدت‌ها در جدال جدی با یکدیگر بودند. اسکروتن با لحنی محافظه‌کارانه چنین سیری را متذکر می‌شود. او بر این باور است که زیبایی‌شناسی مطرح در قوه حکم، از استحکام کافی برخوردار نیست. بنابراین، باید بر نقاط قوت آن تأکید کرد و استدلال‌های نویی را پیش کشید:

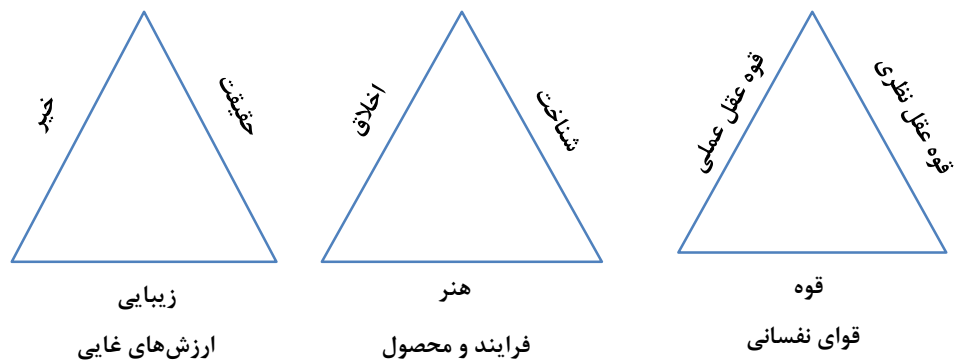
«نقد حکم اثری نامنظم و حاوی تکرار مکررات است ... با این حال ... دور از انصاف نیست

اگر که گفته شود، اگر این کتاب تحریر نشده بود، زیبایی‌شناسی، در دوره جدید [=مدرن]

وجود نمی‌داشت. برخی از ضعیف‌ترین استدلال‌های کانت به‌منظور ارائه برخی از بدیع‌ترین

نتایج مورد نظر وی به کار گرفته شده‌اند» (همان: ۱۴۱).

آنچه گفته شد مدخل و مقدمه ورود به مبحث داورى بود که به اختصار بیان شد. ارزش‌های غایی ذکر شده، در نسبت با یکدیگر، چنانکه در بخش کلیات گفته شد- در تفکر اسکروتن، اهمیت دارد، زیرا «با معضل عمیقی در فلسفه زیبایی ربط پیدا می‌کند.» (همان) این مثلث در تفکر مدرن شکل دیگری پیدا کرد، بدین ترتیب که با نفی متافیزیک عقلی حاصل از نظام‌پردازی، حدود و جایگاه شناخت، به علم محدود گشت، و جایگاه اخلاق و استدلال اخلاقی توسع پیدا کرد. با این حال، مسأله زیبایی همچنان قابل مناقشه باقی ماند. برای روشن شدن موضوع نمودار زیر می‌تواند راهگشا باشد:

نمودار ۳: سه‌گانه‌های مهم در نظریه زیبایی‌شناسی

بدین ترتیب، پروژه نقادی کانت و به دنبال آن زیبایی‌شناسی تحلیلی، با متافیزیک نظام‌پرداز عقل محض میانه خوبی ندارند و بدین ترتیب مفهوم زیبایی را برکنار و فارغ از مدعاهای الاهیاتی تحلیل می‌کنند. حال باید دید اسکروتن چه روشی را در پیش می‌گیرد. وی به جای نظرپردازی نظام‌پردازانه – همچون سنت ماقبل کانتی در آکویناس و مابعد کانتی هگلی – به اقوال مشهور روی می‌آورد؛ اقوالی که معیارهای اساسی برای داوری در باب هر نظریه فلسفی اند (همان: ۱۹). یعنی با بازگشت به آرمان وضوح و تمایز مفاهیم، و افزایش دقت سخن‌گویی درباره هر یک و اجتناب از گزاره‌پردازی‌های ظاهراً عمیق، بر اقوال مشهور تاکید می‌کند و خود نظریه را در کانون توجه قرار می‌دهد. زیرا در نگاه اول، فیلسوفان مطالب ظاهراً عمیقی را درباره حقیقت می‌گویند، اما این ظاهر عمیق به‌بهایی رد این یا آن قول مشهور اساسی به‌دست می‌آید (همان).

این تاکید بر اقوال مشهور اساسی، از سویی طینی کانتی دارد، زیرا خود نظروزی عقل محض را محدود می‌کند و از بیان استدلال‌های جدل‌طرفینی و تناقض‌آمیز باز می‌دارد؛ و از سوی دیگر، طینی ویتگنشتاینی دارد که براندازی و درمان را هدف قرار می‌دهد تا گشایش برای نگرستن درست آنچه به گفت نمی‌آید فراهم می‌آورد؛ و در آخر، به این نکته – البته با لحنی محافظه‌کار – اشاره دارد که نظرپردازان نوتحلیلی – نظیر گودمن – اگرچه در سنت تحلیلی قرار دارند، اما با لغزش از اقوال مشهور، راه زیبایی‌شناسی و داوری آن را در فرهنگ، با ابهام و تنگنا مواجه کرده‌اند. اقوال مشهور از این قرارند:

- (۱) «زیبایی به ما لذت می‌بخشد.
- (۲) یک چیز می‌تواند زیباتر از چیز دیگر باشد.
- (۳) زیبایی همواره دلیلی برای التفات به شیئی است که برخوردار از زیبایی است.
- (۴) زیبایی موضوع یک حکم است: حکم ذوقی.
- (۵) حکم ذوقی درباره ابژه زیباست، نه در باب وضعیت ذهنی سوژه. در توصیف یک ابژه به عنوان امر زیبا، آن را توصیف می‌کنیم، نه خودمان را.

۶) هیچ حکم دست دومی در باب زیبایی وجود ندارد. هیچ راهی وجود ندارد که شما بتوانید مرا متقاعد کنید حکمی را بپذیریم که خودم آن را صادر نکرده‌ام. همچنین بدون اینکه خود من تجربه و صدور حکم کنم صرفاً با مطالعه آنچه دیگران درباره ابژه‌های زیبا گفته‌اند، نمی‌توانم کارشناس در امر زیبایی شوم.» (همان: ۱۹)

می‌توان گفت که هر قول بر یک مطلب تمرکز دارد، که به ترتیب از این قرارند: لذت، مرتبه، التفات، دلیل/داوری، توصیف ابژه و حکم دسته اول. این تمایز و وضوح، راه را برای گام‌های روشن بعدی هموار می‌کند: مثلاً درباره قول دوم، در نخستین آثارش، یعنی زیبایی‌شناسی معماری، به این نکته اشاره کرده است که ما برج آیشتاین و برج ناقوس جوتو را صرفاً از سر کنجکاو می‌همراه با لذت یا رضایتی تعریف ناپذیر بررسی و مقایسه نمی‌کنیم؛ بلکه اساساً در درون خودمان یکی را بر دیگری ترجیح می‌دهیم و همچنین داوری‌مان را معتبر می‌دانیم (همان، ۱۹۷۹: ۱۰۴). زنگویل (۲۰۱۶) این نکته را تاییدی بر این می‌گیرد که «دعوی هنجارمندی داوری‌های ذوقی ما باید بر این واقعیت استوار باشد که برخی از واکنش‌ها به موضوع مورد نظر را بهتر یا متناسب‌تر از بقیه می‌دانیم.» (همان: ۲۵)

گام دوم. بسط در دسته‌بندی زیبایی

متعلق زیبایی‌شناختی، می‌تواند از فهرستی که یک سوی آن ابژه‌های انضمامی و در سوی دیگر تصورات انتزاعی است، انتخاب شود. این فهرست همچنین می‌تواند از امور منفرد - مانند یک گل - تا امور به هم پیوسته‌ای - همچون منظره - را شامل شود. از منظر تاریخ زیبایی‌شناسی، یک گردش اساسی در متعلق یادشده، نقشی تعیین کننده داشته است. هنگامی که نزد هگل و جنبش‌های پس از آن، مرکز ثقل بحث از زیبایی طبیعت به سمت زیبایی هنری و آفرینش هنری جا به جا می‌شود. ما اکنون با پیامدهای این گردش، در فرهنگ مدرن روبرو هستیم. با این حال، آنچه در بررسی آراء اسکروتن، اهمیت ویژه دارد، نوع دسته‌بندی اسکروتن از ساحت‌های زیبایی دارد و همچنین بسط استدلالی است که در این حوزه دنبال می‌کند. اسکروتن، چهار ساحت زیبایی انسانی، طبیعی، روزمره و هنری را مورد بحث قرار می‌دهد. چنانکه خواهد آمد، از نظر او، هر یک از ساحت‌ها ابژه یکی از حالت‌های ذهنی هستند: زیبایی انسان به‌عنوان ابژه میل، زیبایی طبیعت به‌عنوان ابژه تأمل، زیبایی روزمره به‌عنوان ابژه عقل عملی و سرانجام زیبایی هنری به‌عنوان فرم حامل معنا و ابژه ذوق.

چنین دسته‌بندی در قبل و بعد از اسکروتن سابقه ندارد؛ هر چند به صورت جداگانه در تاریخ زیبایی‌شناسی و زیبایی‌شناسی معاصر به آنها پرداخته شده است. همچنین وی با رویکردی که در داوری در باب زیبایی انتخاب کرده بود، یعنی اقوال مشهور همچون محک نظریه‌ها، این ساحت‌ها را به هم پیوند می‌دهد. و چنانکه در بخش نوآوری خواهیم دید، معانی جدیدی را برای زیبایی‌شناسی به ارمغان می‌آورد.

الف) زیبایی انسانی

چنانکه گفته شد، اسکروتن به دیدگاه کانت که داوری در باب زیبایی را برخاسته از «علقه‌ای فاقد علقه» به ابژه‌اش و نیز بیانگر آن می‌دانست، همدلی نشان می‌دهد. او در ساحت زیبایی انسان، به تبیین نقش زیبایی در وضعیت‌های ذهنی‌ای می‌پردازد که عمیقاً با علقه آمیخته است: علقه‌ای که انسان‌ها می‌توانند نسبت به یکدیگر داشته باشند. البته رویکرد او در این مساله فلسفی و با استدلالی پیشینی است.

سیر بحث وی از تفاوت دیدگاه با روانشناسی تکاملی و نحوه ورود آنها به مساله زیبایی، شروع می‌شود و با دیدگاه افلاطون درباره اروس و نسبت میل جنسی (به عنوان عامل مهم در تکثیر نوع انسان) و عشق ادامه می‌یابد. سپس به مساله خواست فردی، و نسبت آن با دوگانه غایت و ابزار، متصل می‌شود و در نهایت مساله روح‌های زیبای هگل و امر مقدس منتهی می‌شود. از دیدگاه اسکروتن، در نگاه کاملاً متفاوت به مساله زیبایی، روانشناسی تکاملی امر زیبا، تصویری از مؤلفه زیبایی‌شناختی ارائه می‌دهد که در آن جنبه التفاتی خاص آن جایی ندارد؛ این روانشناسی، چه در سطح فردی و چه در سطح اجتماعی، امر زیبایی‌شناختی را در درون کلیات مبهمی قرار می‌دهد به طوری که جایگاه خاص حکم زیبایی‌شناختی را در زندگی ما به عنوان کنش‌گران متعقل به کلی از قلم می‌اندازد (اسکروتن، ۲۰۰۹a: ۵۱)

نکته مهمی که باید اکنون به آن اشاره کرد، همان مثلث فلسفه نقدی‌ست، و اینکه علم پا در حریم زیبایی می‌گذارد و در هر دو جنبه فردی و اجتماعی تبیین مبهمی ارائه می‌دهد. کلیت علم و اخلاق و هنر، فرهنگ را می‌سازند و حرکت مخرب علم به سمت زیبایی، نه تنها با ابهام، بلکه با تخریب فرهنگ همراه می‌شود.

این بحث به قول افلاطون در مهمانی و فایدروس، به عنوان قول مشهور هفتم، گره می‌خورد: زیبایی میل در شخص به وجود می‌آورد. در اینجا با یک دوگانه و مسائل مربوط به آن مواجه می‌شویم؛ دو گانه میل-زیبایی. کدامیک مقدم بر دیگری است؟ اسکروتن بر این باور است که نمی‌توان به نگرش افلاطونی که در سیری طولانی بر هنر مغرب زمین (از قرون وسطی تا تولد ونوس بوتچلی) اثرگذار بوده است، مهر تأیید زد؛ نگرشی که در آن «وضعیت واحدی از ذهن بتواند در آن واحد هم در بردارنده عشق جنسی و هم تأمل باشد» (همان: ۵۴-۵۳) اینجا اسکروتن بحث را با دوگانه ابزار و غایت- با تکیه بر بعد دوم- گره می‌زند. وی این بحث را پیش می‌کشد که آنچه ما را در جذابیت جنسی بر می‌انگیزد، چیزی‌ست که می‌تواند مورد تأمل قرار گیرد، اما هرگز به تصاحب در نمی‌آید. به عبارت دیگر، ممکن است میل ما ارضا شود و به نحوی موقتی فروکش کند. اما این میل با تصاحب چیزی که همواره ورای دسترس ماست، ارضا نمی‌شود؛ نمی‌توان در چیزی که مایملک دیگری است، شریک شد (همان: ۵۵). در اینجا به ابژه فردی و خواستن به خاطر خود آن (for its own sake) باز می‌گردیم. اشتیاق ما به یک شخص، اشتیاق ما به عنوان فردی خاص است، نه به عنوان مصداق یک نوع کلی (که بدیل‌پذیر باشد)؛ میل کسی به شخص دیگر صرفاً همین است: میل به آن شخص. به همین دلیل است که از نظر افلاطون، اروس برابر با غریزه نیست. اروس همانا گزینش کردن و متمایز ساختن است، و به عبارت دیگر، نگاه طولانی من است به من، به طوری که از

غرایزی که این نگاه از آن سر بر می‌آورند، فراتر می‌رود و در میان طرح‌های عقلانی ما جا می‌گیرد و «به او در حکم غایتی فی‌نفسه ارج گذاشته می‌شود.» (همان: ۵۶)

آنچه هگل از آن به عنوان روح زیبا یاد می‌کند، به همین جستجوی زیبایی بر می‌گردد که در آن ما از اشتغال خاطر مستقیم به فرد فاصله می‌گیریم تا او را مورد نگرش متأملانه قرار دهیم و روحش را که در چهره و اطوارش جلوه گر شده، تأیید کنیم. بنابراین لفظ زیبا هم برای جنبه اخلاقی و هم در خصوص علاقه جنس به کار می‌رود. از جانب دیگر تجربه امر مقدس نیز، به ابژه‌های مقدسی بر می‌گردد که از واقعیت معمول متمایزند و نزدیک شدن به آن‌ها از طریق مناسب ممکن است. علاوه بر این تجاری که به امور مقدس معطوفند نظایری در حس زیبایی و نیز در میل جنسی دارد؛ چنانکه برای مثال تجربه حسادت و هتک حرمت این گونه‌اند. بین امر زیبا و امر مقدس در احساسات ما پیوند هست و «خاستگاه هر دوی آن‌ها در تجربه تجسد است که شدیدترین حالت آن در امیال جنسی است. ... علقه جنسی، حس زیبایی و تکریم امر مقدس، حالات ذهنی نزدیک به هم هستند که یکدیگر را تقویت می‌کنند و ریشه‌شان مشترک است.» (همان: ۶۵)

ب) زیبایی طبیعی

اسکروتن در این ساحت با این مسأله آغاز می‌کند که حکم زیبایی‌شناختی همانند لذتی که آن را بر می‌انگیزاند، فاقد علقه است. و به نظر می‌رسد که این مطلب به صورت ضمنی به ما می‌گوید که زیبایی و منفعت ارزش‌های مستقل از هم هستند، به طوری که تحسین چیزی به خاطر زیبایی‌اش کاملاً متمایز از تحسین آن به عنوان ابزار است. یکی از مهمترین نکات این بحث، این تذکر است که علقه زیبایی‌شناختی ما به طبیعت، علقه‌ای به مظاهر است و نه لزوماً به علمی که این مظاهر را تبیین می‌کند. و از اینجا به دوگانه مهم در تمایز علوم طبیعی و علوم انسانی می‌رسد: تجربه زیبایی طبیعی نه به قلمرو فهم علمی ما، بلکه به قلمرو فهم التفاتی ما به آن تعلق دارد: توجه آن به طبیعت است، از آن حیث که در تجربه ما نمودار می‌شود و نه به طبیعت از آن حیث که هست. (همان: ۷۹-۸۰) این فهم التفاتی را می‌توان در منظره‌پردازی‌هایی که آرایش مشابهی از کوه‌ها، مزارع و درختان را نشان

تجربه تجسد و امیال جنسی

نمودار ۴: پیوند امر مقدس و زیبایی و علقه جنسی

دهند، نشان داد؛ آنجا که تفاوت در موضع تأمل نقاش روحیه متفاوت او را در معرض ادراک تماشاگر قرار می‌دهد و تصویری خلق می‌کند که به نحو غیر قابل تقلیدی از آن خود اوست. (همان: ۸۰)

تجربه زیبایی طبیعی معطوف به یک غایت‌مندی بدون غایت است. آگاهی از غایت و قصد، حکم زیبایی‌شناختی را مشروط می‌سازد؛ زیرا فرض ما بر این بوده است که حکم یادشده فاقد علقه است. بدین به این پرسش الاهیاتی می‌رسیم که زمانی که زیبایی غایتی جز خودش ندارد، در این صورت غایت چه کسی است؟ در اینجا ما بار دیگر پیوند تنگاتنگ امر زیبا و امر مقدس را در تجربه‌مان ملاحظه می‌کنیم و متوجه می‌شویم که در احساساتمان این دو تا چه اندازه در هم آمیخته‌اند. (همان: ۸۷)

ج) زیبایی روزمره

در این ساحت زیبایی، اسکروتن صورت ویژه‌ای از عقل/تعقل عملی را بررسی می‌کند. صورتی که در آن انتخاب از میان گزینه‌های متفاوت و یا نزدیک به هم اتفاق می‌افتد. در نهایت، وی ارتباط این تحلیل و واری را با اقوال مشهور و تناظر با آنها نشان می‌دهد.

اینجا به دوگانه ابزار-غایت رجوع می‌کند. وقتی می‌خواهید دری را در چارچوب قرار دهید، بارها آن را ورنانداز می‌کنید و از خود می‌پرسید: آیا متناسب به نظر می‌رسد. این پرسش، جدی‌ست اما در واقع پرسشی نیست که بتوان از حیث کارکرد و سودمندی بدان پاسخ داد. (همان: ۹۳) درباره چنین داوریهایی باید خوب متوجه بود که «با این وجود عقلانی هستند. می‌توان گفت آن‌ها نخستین گام در گفتگویی هستند که در آنها مقایسه‌هایی صورت می‌گیرد... موضوع چنین گفتگوهای... یک کار فیزیکی معمولی است.» (همان: ۹۴)

علاوه بر این، به یک مسأله فرهنگی، اسکروتن اشاره کرده است: توافق و مقایسه بدیل‌ها. همواره زمانی که انسان‌ها تلاش می‌کنند حشو و زوائد عقل عملی را از طریق انتخاب میان نموده‌ها حذف کنند، در ضمن گرایش به آن دارند که این نموده‌ها را به‌عنوان اموری ذاتا معنادار- در سطحی بالاتر از واقعیت کنونی- تفسیر کنند. اهمیت توافق و مقایسه بدیل‌ها در اینجا است که آن‌ها از طریق نوعی دیالوگ مستدل، معنایی را که-از طریق تفسیر- کشف می‌کنند بیان می‌کنند با این هدف که معیار توافقی را در قضاوت‌های آنهایی فراهم سازند که به این گزینه علاقه دارند. در مجموع، آنچه اسکروتن در زیبایی روزمره دنبال می‌کند در واقع همان زیبایی حداقلی‌ست که از قول دوم مشهور استنباط می‌شود. البته همین زیبایی حداقلی، در همان قول می‌تواند به شیوه‌ای پنهان یا آشکار با صورت‌های عالی زیبایی مرتبط شود و اهمیت تحلیل اسکروتن در این نکته اخیر است.

د) زیبایی هنری

همان‌طور که در ابتدای بحث - پیرامون نقش فلسفه ذهن اسکروتن - گفته شد، وی به پشتوانه فلسفه ذهن خود و نقادی مبتنی بر آن از پیشینه نظریه‌ها، هنر مدرن را که به زیبایی پشت کرده است، نقادی می‌کند.

سیر بحث او، از اثر دوشان، هنر همچون کارکرد، سرگرمی آغاز می‌شود و با تمایز مهم فانتزی و واقعیت در تحلیل در زیبایی‌شناسی ادامه می‌یابد، به طوری که به مسأله‌های سبک، فرم و محتوا، بازنمایی و بیان متصل می‌شود. رابطه زیبایی و حقیقت، زیبایی و اخلاق و معنا در موسیقی و معماری در امتداد بحث، مطرح و آن را انتها می‌رساند. نکته‌ای پیرامون دقت فلسفی در تاریخ زیبایی‌شناسی: با توجه به نکته‌ای که پیش از این درباره فلسفه ذهن اسکروتن و نسبت آن با زیبایی‌شناسی گفته شد، اکنون مجالی برای بحث تفصیلی پیرامون نسبت فلسفه هگل و

جنبش رمانتیک و هنر مدرن، فراهم شده است. معمولاً عالم مدرن و هنر مدرن را به کانت نسبت می‌دهند؛ یعنی پروژه او را تمهید و تقویت‌کننده آن دو می‌دانند. با این حال توجه به تمایز تاریخی، این منظر را تضعیف می‌کند و توجه به این تمایز از نکات برجسته راجر اسکروتن است. در تاریخ اندیشه، فیخته، هگل و شلینگ هر سه به معنایی از مفسران کانت هستند که هر کدام به معنای خاص خود کانت را تفسیر کرده‌اند. برای فهم این موضوع باید به سه کتاب کانت یعنی نقد عقل محض، نقد عقل عملی و نقد قوه حکم نگریست. در کتاب اول به مباحث نظر اهمیت داده شده و بحث از شناخت است. در کتاب دوم به عمل اهمیت داده شده و بحث از اخلاق است و در کتاب سوم به هنر اهمیت داده شده و بحث عملی است. در تفسیر کانت، فیخته به بحث دوم اهمیت داده و نگاه او فوق العاده مهم است. شلینگ به بحث سوم می‌پردازد و هگل به کتاب اول و مباحث نظری بازگشته، به گونه‌ای که نزد هر سه فیلسوف تعمیم روش دیالکتیکی دیده می‌شود. این مباحث زمانی مهم می‌شود که بدانیم در فلسفه کانت روش دیالکتیکی تعمیم‌پذیر نیست و فراتر از عقل محض می‌رود. اما این سه فیلسوف این روش را تعمیم می‌دهند به طوری که شلینگ هنر را ارغنون هستی و وسیله شناخت هستی می‌داند. نمودار زیر خلاصه‌ای از بحث فوق و ارتباط آن با بحث‌های پیشین (در سیری تاریخی) را نیز، نشان می‌دهد:

نمودار ۵: سه‌گانه‌ها؛ افلاطونیان، کانت و ایده‌آلیسم آلمانی

اما این نکته چگونه با اندیشه زیبایی‌شناختی اسکروتن ارتباط دارد؟ به نظر برخی کانت‌پژوهان، عبور از کانت و تعمیم روش دیالکتیک تا حد نظام‌پردازی فلسفی، نادیده گرفتن نکته بنیادی پروژه کانت بوده است: «کانت عمر گرانیامه خود را در راه شناختن و استوار کردن اصول نقادی بسر آورد تا حد و مرز فهم و خرد آدمی را آشکار سازد... اما با این همه، کسانی که او را پیشرو خود می‌شمردند، به سودای پرداختن به متافیزیک - چیزی که کانت آن را نیاز طبیعی می‌نامید- بنیادی‌ترین اندیشه‌ها و راهنمایی‌های فیلسوف را نادیده انگاشتند و چنین بود که به ناحق نام کانت به ناحق در سر حلقه نام «ایده‌آلیسم آلمانی» جای گرفت؛ به گونه‌ای که هگل نام او را در سرآغاز طرح تحول ایده‌آلیسم آلمانی و نام خود را در پایان آن نهاد.» (نقیب‌زاده، ۲۰۱۸: ۳۹۲) و این طرحی است که بیشتر تاریخ‌های فلسفه و زیبایی‌شناسی تاکنون پذیرفته‌اند! بازگشت اسکروتن به کانت، به همین نکته کلیدی باز می‌گردد. وی در کتاب تاریخ مختصر فلسفه غرب می‌گوید: از نظر اسکروتن کمک اصلی کانت اثبات این امر بود که انتخاب یکی از دو روش عقل‌گرایی یا تجربه‌گرایی غیرواقعی و واهی‌ست، هر یک از دو روش فلسفی به یک اندازه

اشتباه‌اند، و اینکه تنها مابعدالطبیعه قابل تصویری که می‌تواند شایسته موجود ذی‌شعور باشد باید در عین حال، هم تجربه‌گرایانه باشد و هم عقل‌گرایانه باشد. (اسکروتن، ۲۰۱۷: ۱۸۵)

اهمیت این دقت فلسفی اسکروتن در تاریخ زیبایی‌شناسی، علاوه بر نقادی تاریخ‌های فلسفه معاصر، وقتی آشکار می‌شود که نظریه‌پردازان دیگر زیبایی‌شناسی را نیز از نظر بگذرانیم. گایر درباره کالینگوود از دوره هگلی و مابعد هگلی چنین روایت می‌کند:

«...[در اصول هنر] کالینگوود به شیوه‌ای هگلی، [به بحث خود] ادامه می‌دهد تا توضیح دهد که هنر چگونه باید به کمک دین، علم، تاریخ و نهایتاً فلسفه تکامل یابد. یک سال بعد کالینگوود در رئوس کلی یک فلسفه هنر، ایده هگلی فرودستی هنر نسبت به دیگر صور اندیشه را تا حدی زیادی کنار می‌گذارد و بیش از پیش تأکید می‌ورزد که هنرمند باید از تخیل خویش به منزله بخشی از فرایند آفرینش پا پس بکشد و در برابر اثرش موضع مخاطبی احتمالی اختیار کند.» (گایر، ۲۰۱۷: ۴۰)

و حرکت وی را اینگونه وصف می‌کند:

«...کالینگوود از آنچه هگل تصور می‌کرد فراتر می‌رود تا با یکی از سررشته‌های اصلی مفهوم قرن هجدهمی ذوق تماس پیدا کند.» (همان: ۴۱).

به نظر می‌رسد، تعمیم روش دیالکتیک و همچنین نادیده انگاشتن حدود خرد آدمی، زمینی لغزنده را فراهم کرده است، که کالینگوود - به صورت تجربه‌گرایانه‌ای نقیضه‌های - آن را دریافت و از آن دست کشید. نکته‌ای که اسکروتن با منظری ویتگنشتاینی و در فلسفه ذهن خود، آن را در همان سرآغاز دریافت، و با بازگشت به کانت، در زمین لغزنده یادشده وارد نشد.

در اینجا یادآوری این نکته ضروری‌ست که اگر چه نقطه کلیدی پروژه کانت به حدود خرد باز می‌گردد، با این حال، همان‌طور که در بخش کلیات گفته شد، نوع مواجهه کانت در این امر مناقشه‌انگیز است و حتی بخش سوم پروژه نقادی، یعنی قوه حکم، ضعف‌ها و کاستی‌های قابل توجهی دارد. «فلسفه زیبایی کانت با چالش‌های بسیاری روبروست و اساساً در مجادلات هنری و زیبایی‌شناختی کارآمد نیست... چگونه [از منظر کانت] می‌توان بین لذت زیبایی‌شناختی و غیر زیبایی‌شناختی ادراک‌کنندگان زیبایی تمییز قائل شد؟ به نظر می‌رسد نظریه زیبایی‌شناسی کانت چون یک کوچه بن‌بست است که سرانجام به نتیجه‌ای ختم نمی‌شود.» (فهیمی‌فر، زیر چاپ: ۲۴۲) شاید چنین ابهاماتی، تا حدی، زمینه‌ساز خروج هگل از نکته بنیادی و حتی نام بردن از کانت به عنوان سرآغاز ایده‌آلیسم و یا هنر مدرن باشد؛ چنانکه برخی پژوهشگران بر چنین امری - به درستی - تأکید کرده‌اند (همان: ۱۹۵). اسکروتن، خود در کتاب کانت، نیز بدین نکته اشاره کرده، و از این رو، به بازسازی نظریه کانت روی آورده است. تکمله این بحث، در بخش جمع‌بندی پرسش اول خواهد آمد. لذا به موضوع زیبایی‌شناسی هنری - با پس زمینه فکری مطرح شده اخیر - باز می‌گردیم.

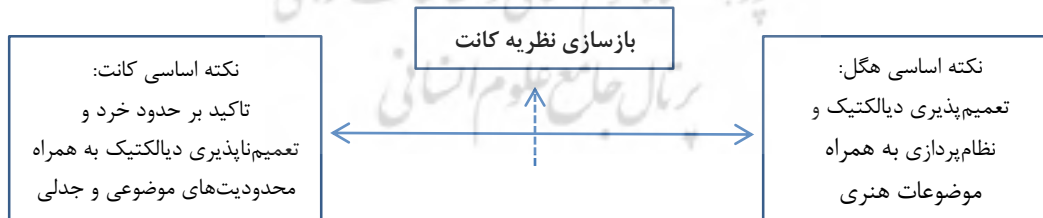
حال به ساحت زیبایی هنر باز می‌گردیم. همان‌طور که گفته شد مسأله داوری و فرهنگ والا ارتباط نزدیکی دارند و این دو از مجرای دنیای آکادمیک تعالی می‌یابند:

«...متأسفانه امروزه مردم دیگر آثار هنری را به چشم ابژه‌های حکم یا به عنوان تجلی‌هایی از زندگی اخلاقی ملاحظه نمی‌کنند: بسیاری از آموزگاران علوم انسانی با دانشجویان تازه واردشان هر روز بیشتر بر سر این مسأله به توافق می‌رسند که هیچ تفاوتی میان ذوق خوب و ذوق بد نیست؛ بلکه تفاوت میان ذوق من و ذوق توست.» (اسکروتون، ۲۰۰۹b: ۱۱۱-۱۱۲)

در اینجا با مسأله‌ای در قرن هجدهم مواجهیم که عنوان آن قرن نیز قرار گرفته‌است: ذوق. از سوی دیگر، تمایز فانتزی و تخیل، مکانیزم مواجهه با ذوق و همچنین پوچی توافق اخیر - در علوم انسانی و فرهنگ - آشکار می‌کند. امور تخیلی و صحنه‌های تخیلی همراه با اندیشه‌اند؛ واقعیت نمی‌یابند اما آن را بازنمایی می‌کنند و مورد تأمل قرار می‌گیرند. در مقابل امور فانتزی، به صورت نیابتی به جای ابژه غیر قابل دسترسی می‌نشینند و جهان ما را ملوث می‌کنند. آنها در جهان ما رخنه می‌کنند و جایی برای تخیل نمی‌گذارند. در حالی که «عرف، قاب‌بندی و محدودیت، اجزاء جدایی‌ناپذیر فرایند تخیل اند.» (اسکروتون، ۲۰۰۹b: ۱۱۶)

در بحث از سبک، اسکروتون از مشخصه‌ای انسانی برای فهم آن بهره می‌گیرد. هنگامی که سبک‌ها منحصر به فرد و غیر قابل تقلید هستند، و ما در مورد آنها حکم صادر می‌کنیم، آن را به حس شرافت انسانی مرتبط ساخته‌ایم؛

«سبک منحصر به فرد، سبکی است که فرد یگانه را که شخصیتش تماماً در اثرش عینیت می‌یابد مشخص می‌کند، یا به گفته مشهور بوفون: سبک همان فرد است.» (همان: ۱۱۹-۱۱۸)

نمودار ۶: عبور از دوگانه کانت - هگل

اسکروتون در آثارش، تمایز مهم میان بازنمایی و بیان که توسط کروچه و کالینگوود مطرح شده، نقد می‌کند. در این تمایز، بازنمایی خواه در کلمات (مانند شعر و ادبیات) و خواه در تصاویر (مانند نقاشی)، در بردارنده نسبتی میان اثر و عالم است و اثر به همان شیوه‌ای به عالمش مربوط می‌شود که مفاهیم با اشیاء - در ذیل تعبیری کلی - اما بیان با شهودها سر و کار دارد. دو اثر می‌توانند امر واحدی را بازنمایی کنند، اما آنها نمی‌توانند امر واحدی را

بیان کنند؛ زیرا یک اثر هنری یک شهود را تنها از طریق ارائه مشخصه فردی آن، می‌تواند بیان کند؛ مشخصه‌ای که اگر بخواهند انتقال یابد، تنها به این کلمات یا این تصاویر احتیاج دارد (همان: ۱۲۷). از نظر اسکروتون این نظریه بدیع، چیزی را که با یک دست می‌دهد با دست دیگر می‌گیرد. در این نظریه، یک اثر هنری به‌خاطر شهودی که به‌واسطه این اثر به بیان آمده است، واجد معناست. اما این شهود می‌تواند صرفاً از طریق بیان هنری‌اش مورد شناسایی قرار گیرد. اگر از من پرسیده شود شهود بیان شده را در برخی آثار هنری تشخیص دهم، در این صورت تنها پاسخی که می‌توانم بدهم، این است که من به آن اثر هنری اشاره کنم و بگویم که این شهودی است که موجود در این اثر است. آنچه که به‌نظر می‌رسد نظیر یک رابطه است، رابطه نیست و گفتن اینکه اثر هنری یک شهود را به بیان در می‌آورد، چیزی نیست جز آنکه بگوییم آن با خودش یکی‌ست (همان). اما دوباره مسأله فرم و محتوا خودنمایی می‌کند؛ اینکه می‌خواهیم بر تمایزی تأکید ورزیم تنها بدین‌منظور که آن را به‌عنوان امر غیر واقعی کنار بگذاریم. از نظر اسکروتون، تلاش‌های جدید در احیاء این تمایز و تلاش‌های مشابه در نظریه‌های معناشناختی، نشانه‌شناختی و مشابه، ما را چندان در این مسأله جلو نبرده است (همان).

اسکروتون در بحث از معنا و استعاره، الگویی جدید و متفاوت از کروچه و کالینگوود ارائه می‌کند. «الگوی کروچه یک وضعیت درونی اظهار نشده (یک شهود) (Intuition) است که از طریق بیان هنری‌اش به مرتبه آگاهی و اظهار می‌رسد. الگوی بدیل، الگوی هنرمندی‌ست که اشیاء را به‌گونه‌ای با هم می‌آمیزد که میان آن‌ها پیوندهایی برقرار می‌گردد و این پیوندها در احساسات مخاطب بازتاب می‌یابد. این مسأله که چه چیزی دارد بیان می‌شود معنا و ربط خود را از دست می‌دهد. تنها چیزی که اهمیت دارد این است که آیا این (از حیث احساسی) به آن تعلق دارد یا نه. این تعلق از "تعلق" یا "همخوان کردن" (Belonging or Fitting)، ما را به یاد ایده "متناسب بودن" (fittingness) می‌اندازد که جنبه فرمال آن بیش‌تر است.» (همان: ۱۲۵)

نمودار ۷: گردش از بیان به تعلق

جمع‌بندی

اسکروتون، با تکیه بر مفاهیم علقه فاقد علقه و همچنین دوگانه غایت و ابزار، ضمن بر شمردن اقوال مشهور و معتبر، راه را برای مبحث داوری در باب زیبایی و همچنین بررسی دسته‌های زیبایی هموار کرد. او با پافشاری بر تمایز و وضوح مفاهیم، به درک روشن‌تری از ماهیت حکم زیبایی‌شناختی و علقه آن رسیده است. بدین ترتیب، ضمن تحلیل، از زیبایی انسانی به‌عنوان ابژه میل، زیبایی طبیعت به‌عنوان ابژه تأمل، زیبایی روزمره به‌عنوان ابژه عقل عملی و سرانجام زیبایی هنری به‌عنوان فرم حامل معنا و ابژه ذوق، بحث کرده است. از نکات چشمگیر این تحلیل، سرایت مفاهیمی که ابتدا ذکر شد در همه این دسته‌هاست. علاوه بر این، اسکروتون به‌خوبی توانسته است رابطه تجربه زیبایی و تجربه دینی را در تحلیل خود نشان دهد؛ نوعی تناظر که در احساسات ما و در ایده تجسد

خود را آشکار می‌کند. سرانجام اینکه، دقت فلسفی، وی را از نظریه کروچه-کالینگوود به الگویی در معنا و استعاره، یعنی تعلق و همخوانی می‌رساند.

References

- Dabbagh, Soroush (2010) *Language and World-Picture: Categories in Philosophy of Wittgenstein*. Tehran: Ney. (in Persian)
- Fahimifar, Asghar (Below Printing) *Aesthetics*, Tehran: Tarbiat Modares University. (in Persian)
- Glock, Hans-Johann (2011) *A Wittgenstein Dictionary*, Trans. Homayoon Kaka-Soltani. Tehran: Game No. (in Persian)
- Guyer, Paul (2017) *Twentieth-Century Aesthetics*, in *The Routledge Companion to Twentieth Century Philosophy*. Trans Pedram Heydari, Tehran: Qoqnoos. (in Persian)
- Naghizadeh, Mir Abdolhossein (2018) *Philosophy of Kant*, Tehran: Agah. (in Persian)
- Scruton, Roger; Munro, Thomas (2020) "Aesthetics", *Encyclopedia Britannica*, 6 Nov. 2020, <https://www.britannica.com/topic/aesthetics>. Accessed 26 February 2021.
- Scruton, Roger (2012) *The great swindle*, 17th December in <https://aeon.co/essays/a-cult-of-fakery-has-taken-over-what-s-left-of-high-culture>.
- Scruton, Roger, (2010) *Kant: A Very Short Introduction*, Trans. Ali Paya, Tehran: Tarhen. (in Persian)
- Scruton, Roger (2015) *Beauty: A Very Short Introduction*, Trans. Farideh Farnoodfar & Amir Nasri, Tehran: Miniooye Kherad. (in Persian)
- Scruton, Roger (2017) *A Short History of Modern Philosophy: From Descartes to Wittgenstein*, Trans. Esmail Saadati Khamseh, Tehran: Hekmat. (in Persian)
- Scruton, Roger (2016) "Philosophy, Servant of Art or Slave of Science", *Iran Magazine*, Trans. Reza Yaghoobi, 25 July, Number 6269, Page 15. (in Persian)
- Scruton, Roger (1979) *The Aesthetics of Architecture*, London: Methuen.
- Scruton, Roger (2009a) "The Aesthetic Gaze", in *The Roger Scruton Reader*, London: Continuum International Publishing Group.
- Scruton, Roger (2009b) *Beauty*, London: Oxford University Press.
- Wedberg, Anders (2013) *A History of Philosophy; From Bolzano to Wittgenstein*, Trans. Jalal Peykani. Tehran: Hekmat. (in Persian)
- Wittgenstein, Ludwig (2014) *Tractatus Logico-Philosophicus*, Trans. Soroush Dabagh, Tehran: Hermes. (in Persian)
- Zangwill, Nick (2016) *Stanford Encyclopedia of Philosophy: Aesthetic Judgment*, Trans. Mohammad Reza Abolghasemi, Tehran: Quqnoos (in Persian)